

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертацията на Симеон Хинковски „*Генуезката република и българите XIII - XV в.*” за придобиване на образователната и научна степен „доктор”

проф. Петър Ангелов

Представената дисертация е посветена на безспорно значим проблем от средновековното минало на България, който засяга нейните отношения с една от най-могъщите за времето си италиански републики. Добре известно е, че векове наред Генуа е играла значителна роля в политическия и стопански живот не само на България, но и на Балканския п-ов. Това несъмнено е причината научният интерес към тази проблематика да е свързан с изследванията на няколко поколения наши и чужди историци. Пристъпвайки към проучването на поставената тема, докторантът е бил наясно, че е трябвало да се справи със значителни по обем извори и литература, да извади най-същественото от тях, да го коментира критично, както и да представи своята гледна точка по някои от повдигнатите въпроси. Заглавието на дисертацията показва, че по същество тя представлява опит да се хвърли цялостен поглед върху сложния и противоречив ход на отношенията между България и Генуа за периода XIII-XV в. Трябва да се признае, че обобщаващо изследване от такъв тип до този момент липсва в нашата медиевистика. Широките хронологическите рамки не са избрани случайно. Те са съобразени с факта, че и след като османците унищожават българската държава в края на XIV в., отношенията между Генуа и българите могат да бъдат проследени за още близо цяло столетие въз основа на различни документи и наративни източници. Става дума главно за българската диаспора в републиката и в нейните колонии, а така също и за съдбата на българите като част от търговията на роби, която въртели генуезките търговци.

Изложението на дисертацията следва една утвърдена и класическа структура, която включва в себе си въведение, четири глави, заключение, списък на изворите и използваните архивни фондове, а така също и използваната научна литература. От своя страна основните структурни единици са разделени на отделни параграфи, които съдържат ясно формулирани различни аспекти от изследваната проблематика. Във въведението докторантът е демонстрирал несъмнено едно важно качество, което всеки навлизащ в науката колега трябва да развива, а именно да формулира ясно и точно поставените научни задачи и пътищата за тяхното постигане, а така също да даде и пояснения относно използвания понятиен апарат. Всичко това е съчетано и с добро познаване на съществуващата литература и на спецификата на използваните извори. Още от въведението на дисертацията, става ясно, че тя отговаря на едно важно изискване, което се поставя към такъв род изследвания, а именно да включи в обръщение малко познати или нови извори. Всеки изследовател, който се занимава със средновековното ни минало е наясно, че намирането на нови извори това не е особено лека задача. В това отношение Симеон Хинковски е имал щастието да поработи известно време в богатия Генуезки архив, където е издирил нов изворов материал, който му е помогнал да уплътни и допълни картината на политическите и стопански отношения между Генуа и българите през Средновековието. Една препоръка, която бих отправил към въведението, е докторантът още в самото начало, а не в края да обясни названията, които използва равностойно, за избягване на повторения при обозначаване на генуезката република, а именно **столицата на Лигурия, Лигурийската република, републиката на Св. Георги, La Superba** и т.н. Същото бих препоръчал да направи и по отношение на използваните от него понятия за обозначаване на Черно море. Може бе щеше да е добре още в историографския преглед да се дадат малко повече пояснения поради какви причини следва да се

отнасяме с резерви към тезите на някои румънски историци /с.14/. Трябва да се отстрани и очевидното разминаване между твърдението на с.15, че дисертацията се състои от три глави, с действителното съществуване на четири глави, които са аотирани в параграфа, който очертава задачите на изследването.

Глава първа има въвеждащ към проблематиката характер. Тя представлява по същество обзор на историята на Генуа от нейното създаване до края на XV в. Ясно са очертани отделни периоди от тази история и причините, поради които тя се превръща в могъщ търговски и политически фактор на Балканите. За тази цел се хвърля светлина върху структурата и начините на функциониране на нейните институции, чрез които успява да проникне в Леванта и Черноморието. Изложението се базира върху отличното познаване на постиженията на нашата и чужда историография. Особен акцент е поставен върху възникването на генуезките колонии и фактории по Черноморието като Пера, Кафа, Вичина, Килия, Ликостомо, Маврокастро и Месемврия. В тази част на главата докторантът е изразил, където това е било възможно, и своето отношение към някои спорни въпроси, свързани с локализацията на някои от колониите и тяхното функциониране.

Глава Втора е посветена на българо-генуезките политически отношения за периода XIII –XV в. Безспорна сполука на докторанта е убедителният опит да свърже тясно тези отношения с цялостната политически обстановка в Европейския Югоизток през разглеждания период. Отчетена е безспорната роля на такива важни фактори като Византия, Венеция, татарите, османските турци и т.н. Оригинални разсъждения са изказани по повод първия, но за съжаление неуспешен опит на Йоан Кантакузинда склучи антиосманска коалиция с българите през 1351 г. Докторантът убедително показва, че поведението на България и Сърбия в случая не може да се разглежда изолирано от войната в

проливите за периода 1348-1355 г., която превръща Генуа в доминиращ фактор по Черноморието. Особено място в главата, разбира се, е отделено на отношенията между Генуа и добруджанския деспот Добротица. Изказани са интересни съображения относно хода на тези отношения и тяхната хронология. Коментирани са критично някои не особено убедителни хипотези, изказани от отделни чужди изследователи. Особен акцент е поставен и върху обратата в отношенията, настъпил, когато начело на деспотството застава Иванко. Внимателно са анализирани и коментирани политическите и търговските аспекти на договора му с Генуа от 1387 г. И тук докторантът е демонстрирал добро познаване на литературата и стремеж да изкаже лична позиция по някои от повдигнатите въпроси. Същите качества той е проявил и в следващата трета глава, където са проследени търговските връзки между България и Генуа. Убедително е очертан сложният и лъкатушещ път на тези връзки, преминал в определени периоди през забрани и остри конфликти. Очертан е ясно от какво е бил продиктуван интересът на Генуа да търгува с българските земи, и как се е осъществявала търговията чрез нейните колонии, особено по време на войната за проливите. Изложението се базира върху конкретния анализ на значителен изворов материал, който включва решения на т.нар. Служба на войната, нотариални документи, сметководни книги, наротивни източници и т.н. По мое мнение изложението щеше да спечели, ако в края на главата бе направено едно кратко обобщение за естеството на преобладаващите стоки, участващи в тази търговия, нейните обеми и приблизителна стойност.

Без да се подценява стойността на първите три глави, безспорно най-важните приноси моменти в дисертацията дава последната четвърта глава, посветена на българската диаспора и присъствие в Генуа и нейните колонии. Изложението на главата се базира върху анализа както на публикувани

документи, така и на документи, открити от самия докторант в Генуезкия архив. Те очертават една интересна картина за начините, по които българите проникват Генуа и нейните колонии. На първо място става дума за присъствието на свободни българи, наемани като моряци или занаятчии. Има и данни за българи попаднали във владенията на републиката и чрез смесени бракове

Втората голяма група българи, чиято съдба е свързана с Генуа, това са българите роби, с които републиката търгува. Тяхната поява е засвидетелствана още в края на XIII в., но става далеч по-осезаема след началото на османското нашествие и особено след падането на България под османска власт. За търговията с роби българи свидетелстват голям брой документи, които са подложени на прецизен анализ от докторанта. От тези документи става ясно, че в преобладаващото си число те са главно жени и млади хора от различни области на българската държава или други балкански територии. В хода на своето изследване докторантът е направил важна уговорка, че когато не е указано изрично народността на някои от живеещите свободни или роби в пределите на Генуа или нейните колонии, то по имената не винаги може да се съди за техния български произход. Все пак може да се приеме, че ако даже и понякога не става дума за етнически българи, то най-малко това са били бивши поданици на българската държава, сред които, както се вижда от документите, е имало също така гърци, евреи и др. Това безспорно допринася за уплътняване на етническата картина на българските земи през средновековието. Моята препоръка е, с оглед издаването на текста, в края на тази глава да бъде направено едно обобщение за „българската следа“ в Генуа и в нейните колонии. Конкретният изворов материал вероятно дава възможност да се направят изводи както за приблизителния обем на търговията с роби, техният преобладаващ състав по пол и възраст, парична им стойност, така и за житейската им съдба. С оглед

евентуалното бъдещо издаване на текста бих препоръчал да бъдат отстранени от текста някои повторения в отделните глави, които се отнасят главно за възникването на отделните колонии и тяхното локализиране.

В заключение на всичко казано дотук ще повторя, че представеният дисертационен труд притежава всички необходими качества, които позволяват да бъде присъдена на Симеон Хинковски образователната и научна степен „доктор”. Приносите са негово лично дело и са резултат от задълбочена му критична изследователска работа с изворите и с последните постижения на науката. За получения резултат несъмнено е допринесла и неговата отлична езикова подготовка по класическите езици и модерни езици, получена в НГДЕК. Ще добавя също, че част от приносите на докторанта са намерили място в три публикации под печат и четири доклада, изнесени на научни конференции. Не мога да не отбележа и факта, че по време на докторантурата на Симеон Хинковски беше възложено да води и упражнения по средновековна българска история, с които той успешно се справя. С пълна убеденост препоръчвам на уважаемите членове на научното жури да гласуват с положителен вот за присъждане на Симеон Хинковски образователната и научна степен „доктор“.

27.03.2015 г.

Проф. дин Петър Ангелов

София